

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS

PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2021. gada 19. aprīlī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Daiga Rezevska un Jānis Neimanis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 53/2021), kuru iesniedzis [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Saeimas vēlēšanu likuma 9. panta pirmo daļu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 9. pantam.

2. Apstrīdētā norma nosaka:

“Kandidātu sarakstu var iesniegt:

1) likumā noteiktajā kārtībā reģistrēta politiskā partija, kura dibināta ne vēlāk kā vienu gadu pirms Saeimas vēlēšanām un kurā ir ne mazāk kā 500 biedru;

2) likumā noteiktajā kārtībā reģistrēta politisko partiju apvienība, ja visas politisko partiju apvienībā ietilpstošās politiskās partijas dibinātas ne vēlāk kā vienu gadu pirms Saeimas vēlēšanām un ja politisko partiju apvienībā kopā ir ne mazāk kā 500 biedru.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtās konstitucionālās sūdzības pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18., 19.² un 19.³ prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts noteic: izskatot pieteikumu, Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Pieteikuma iesniedzējs jau iepriekš ir vērsies Satversmes tiesā, lūdzot izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 9. pantam (pieteikums Nr. 28/2021). Izskatot šo pieteikumu, Satversmes tiesas 1. kolēģija 2021. gada 17. martā nolēma atteikties ierosināt lietu, jo Pieteikuma iesniedzējs nebija norādījis, kādā veidā apstrīdētā norma tieši šobrīd aizskar viņam Satversmē noteiktās pamattiesības. Tāpat pieteikumā nebija sniegts juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai. Tādējādi kolēģija konstatēja, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Izskatāmajā pieteikumā ir norādīts, kā izpaužas Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums, kā arī ir ietverti jauni argumenti par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 9. pantam.

Līdz ar to pieteikuma faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums ir mainījies pēc būtības un kolēģijai no jauna jāvērtē pieteikuma atbilstība Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām.

5. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

7. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka “konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai”, bet šā panta sestās daļas 1. punkts prasa pamatot apgalvojumu, ka ir aizskartas tieši pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības.

Personas pamattiesību aizskārums parasti pastāv, ja tiesību norma, kuru persona uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normām, tai ir piemērota. Tomēr pamattiesību aizskārums var tikt konstatēts arī gadījumos, kad apstrīdētā norma personai nav piemērota, bet pastāv tāds apstākļu kopums, kas ļauj Satversmes tiesai pārliecināties par aizskāruma esamību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21.1. punktu*). Tāpat pamattiesību aizskārums var būt ne vien pastāvošs, bet arī nākotnē sagaidāms. Tas nozīmē, ka pastāv pamatota un ticama iespējamība, ka apstrīdētās normas piemērošana varētu radīt nelabvēlīgas sekas konstitucionālās sūdzības iesniedzējam (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12.1. punktu*). Vērtējot nākotnē sagaidāmu personas pamattiesību ierobežojumu un izlemjot jautājumu par lietas ierosināšanu, Satversmes tiesa ņem vērā gan risku, ka šis ierobežojums nenovēršami skars konkrēto personu, gan arī iespējamo personas tiesisko interešu aizskārums (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr. 2009-111-01 10. punktu*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs ir Latvijas Republikas pilsonis, kas sasniedzis 21 gada vecumu un vēlas kandidēt 2022. gadā paredzētajās Saeimas vēlēšanās. Pieteikuma iesniedzējs

norāda, ka savas pārliecības dēļ viņš nevar būt par politiskās partijas biedru, kā arī nevar kandidēt no politiskās partijas vai to apvienības saraksta. Savukārt apstrīdētā norma paredzot, ka persona ir tiesīga kandidēt Saeimas vēlēšanās vienīgi no politiskās partijas vai to apvienības saraksta.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tiesības kandidēt vēlēšanās demokrātiskā valstī ir atzīstamas par būtiskām personas tiesībām. Ievērojot procesuālās ekonomijas principu, ne vienmēr ir lietderīgi gaidīt, kad personai tiks liegts kandidēt Saeimas vēlēšanās, un tikai pēc tam vērtēt apstrīdētās normas satversmību (*sal. sk. Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-25-01 15. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs esot vērsies Centrālajā vēlēšanu komisijā, lūdzot viņu reģistrēt kā individuālo kandidātu Saeimas vēlēšanām, kas paredzētas 2022. gadā. Tomēr Centrālā vēlēšanu komisija uz šo iesniegumu atbildējusi, ka atbilstoši Saeimas vēlēšanu likumam kandidātu sarakstus gatavo partijas un to apvienības, savukārt Centrālā vēlēšanu komisija neiekļauj individuālos kandidātus kopīgā kandidātu sarakstā. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs nebūs tiesīgs kandidēt Saeimas vēlēšanās ārpus kādas politiskās partijas vai to apvienības saraksta.

2022. gadā plānotās Saeimas vēlēšanas vēl nav izsludinātas, tātad apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējam vēl nav piemērota. Tomēr konstitucionālajā sūdzībā ir ietverti argumenti tam, ka pastāv pamatota un ticama iespējamība, ka apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējam nākotnē liegs tiesības kandidēt vēlēšanās.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

8. Ņemot vērā to, ka pamattiesību aizskārums Pieteikuma iesniedzējam varētu rasties nākotnē, uz izskatāmo pieteikumu nav attiecināmas Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās un ceturtais daļas prasības.

9. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 9. pantam, jo ierobežo Pieteikuma iesniedzēja tiesības piedalīties Saeimas vēlēšanās kā individuālajam kandidātam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka personas tiesības kandidēt vēlēšanās var tikt ierobežotas. Lai pārbaudītu, vai apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums atbilst Satversmes 9. pantam, Satversmes tiesa izvērtē, vai šis ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam. Savukārt, izvērtējot, vai ierobežojums atbilst samērīguma principam, tiesa noskaidro: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-25-01 18. un 21. punktu*).

Turklāt lietā par aizliegumu kandidēt noteiktu pašvaldību vēlēšanās no vēlētāju apvienības saraksta Satversmes tiesa atzina, ka politiskās partijas veido saikni starp sabiedrību un valsts varu, nodrošinot organizētu sabiedrības līdzdalību politiskajos procesos. Tādējādi šāds aizliegums ir vērsts uz politisko partiju sistēmas stiprināšanu un attiecīgi demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību (*sal. sk. Satversmes tiesas 2015. gada 5. februāra sprieduma lietā Nr. 2014-03-01 20. punktu*). Satversmes tiesa arī norādīja, ka vēlēšanu kārtība ir cieši saistīta ar katras valsts vēsturisko attīstību, uzbūvi, politisko situāciju un virkni citu faktoru. Tāpēc citu valstu prakse vēlēšanu tiesību īstenošanā neuzliek Latvijas likumdevējam pienākumu rīkoties līdzīgi (*sal. sk. Satversmes tiesas 2015. gada 5. februāra sprieduma lietā Nr. 2014-03-01 23. punktu*).

Pieteikumā, citējot Satversmes tiesas judikatūru un citus avotus, norādīti vienīgi vispārīgi Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi par to, kādai būtu jābūt vēlēšanu sistēmai Latvijā. Pieteikuma iesniedzējs arī norāda uz vairāku citu valstu tiesisko regulējumu, kas pieļauj individuālo kandidātu dalību parlamenta vēlēšanās. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, samērīgāks risinājums būtu ļaut vēlēšanās kandidēt neatkarīgiem kandidātiem, nevis tikai kandidātiem no kandidātu saraksta, ko iesniegusi politiskā partija vai partiju apvienība. Tomēr, ievērojot Satversmes tiesas judikatūru vēlēšanu tiesību jomā, pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, kādēļ apstrīdētajā normā ietvertajam

ierobežojumam nebūtu leģitīma mērķa un kādēļ tas neatbilstu samērīguma principam.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc pieteikuma (pieteikums Nr. 53/2021), kuru iesniedzis [..].

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš